Omakotiliitto

8.5.2023 ASIANTUNTIJALAUSUNTOLUONNOS

Asia: U 3/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta sähkön markkinamallia koskevaksi lainsäädännöksi

U 3/2023 vp / Asiantuntijapyyntö

Suomen Omakotiliitto ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koskien Valtioneuvoston kirjelmää eduskunnalle komission ehdotuksesta sähkönmarkkinamallia koskevaksi lainsäädännöksi.

Omakotiliitto on Suomessa alan ainoa valtakunnallinen pientalo- ja vapaa-ajan asukkaiden edunvalvonta- ja palvelujärjestö, joka edistää pientalovaltaista elämänmuotoa. Olemme yleishyödyllinen ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö, ja meillä on noin 230 jäsenyhdistystä, joissa yhteensä yli 70 000 henkilöjäsentä (kotitaloutta). Suomessa on noin 1, 2 miljoonaa pientaloa, joissa asuu lähes 2,7 miljoonaa ihmistä, ja noin 0,5 miljoonaa vapaa-ajan asuntoa, joita käyttää noin 2,4–2,9 miljoonaa mökkiläistä.

Omakotiliiton yleisiä huomioita esitykseen

Sota Ukrainassa nosti viime vuonna energian hinnat jyrkästi ja nopeasti. Nykyinen sähkömarkkinamalli osoittautui puutteelliseksi kriisissä kuluttajien näkökulmasta. Kuluneen vuoden aikana kuluttajat ovat energiakriisin vuoksi altistuneet vakavasti sähkömarkkinoiden hintavaihtelulle. Kotitalouksille korkeista sähkönhinnoista aiheutunutta taloudellista ahdinkoa on pyritty valtion taholta lieventämään muun muassa kotitalouksille suunnatuilla eri tukimuodoilla.

Suomen Omakotiliiton kannattaa kuluttajansuojan parantamista, sillä kotitalouksien kuluttajat ovat aina heikommassa markkina-asemassa. Edustamme pientaloasukkaita, joilla sähkön käyttötarve korkeampaa vuositasolla johtuen Suomen maantieteellisestä sijainnista. Kuluttajan suojaa parantavia toimenpiteitä, kuten oikeuteen voida solmia määräaikaisia, kiinteähintaisia sähkösopimuksia vähintään vuodeksi sekä toimitusvelvollisen määrittelemistä, on Suomessa jo myös pitkälti toteutettu kuten Valtioneuvosto toteaa.

Ehdotuksen mukaan oltaisiin erottamassa kuluttajahinnat sähkön tukkumarkkinoiden hinnoista. Miten tämä käytännössä järjestetään ja mikä vaikutus on kuluttajalle? Ehdotuksesta jäi vielä osin epäselväksi, **miten sähkömarkkinamallia ollaan nyt EU:ssa** muuttamassa kuluttajan näkökulmasta. Kuvaako ehdotuksen kohta ”Kohtuuhintaisen energian saatavuus hintakriisin aikana” tätä. Omakotiliitto toivoo lisäesimerkkejä, miten sähkön hinta määritellään jatkossa kuluttajille, ja esimerkiksi onko niin, että jatkossakin kaasun hinta ja viimeinen tarjous sähköpörssissä määrittelee kaikkien hinnat?

Ehdotuksen mukaan halutaan taata kuluttajansuojatoimina kuluttajille mahdollisuus solmia määräaikaisia sopimuksia, ostaa sähköä toimitusvelvolliselta myyjältä, jotka Suomessa ovat jo käytössä. Asiakkailla tulee myös olla mahdollisuus jakaa itse tuotettua sähköä aiempaa tehokkaammin sähkömarkkinoiden aktiivisena asiakkaana. Omakotiliitto kannattaa valtioneuvoston myönteistä kantaa tavoitteeseen, että kuluttajat voisivat osallistua aktiivisesti sähkömarkkinoille esimerkiksi sähköä jakamalla ja tarjoamalla joustavuuttaan markkinoille. Jouston todentaminen tulisi tapahtua mahdollisimman kustannustehokkaasti nykyisten älykkäiden mittauslaitteiden tarjoamia tietoja hyödyntäen, eikä erillisten mittauslaitteiden käyttöön tulisi velvoittaa jouston todentamisessa. Kuluttajille tulee olla taloudellista hyötyä, joka kannustaa joustojen käyttöön. Joustopalveluiden hyötyjä tulee tarkastella koko sähkömarkkinan kannalta.

Omakotiliitto pitää hyvänä, että myös jatkossa kuluttajiin voi kohdistua **sähkönhintaa kompensoivia tukitoimia mahdollisissa tulevissa kriiseissä**. Tukimuodot on hyvä valmistella etukäteen, niin että ne ovat nopeasti käyttöönotettavissa ja kohdentuvat mahdollisimman hyvin tukea tarvitseville henkilöille.

8.5.2023 ASIANTUNTIJALAUSUNTOLUONNOS

Omakotiliitto pitää tärkeänä, että Suomi on aktiivinen EU:n sähkömarkkinamallin kehittämisessä ja vaikuttaa esityksen sisältöön.

Kuluttajansuoja

Ehdotuksen mukaan jäsenvaltion olisi varmistettava, että **kaikilla asiakkailla** olisi vapaus ostaa sähköä valitsemaltaan toimittajalta sekä vapaus tehdä samanaikaisesti useampi kuin yksi sähköntoimitussopimus siten, että asiakas saisi halutessaan käyttöönsä useamman kuin yhden mittauspisteen käyttöpaikkansa liittymispisteessä. **Mitä tällä tarkoitetaan käytännössä kotitalouksien kuluttajille?**

Ehdotuksen mukaan jäsenvaltion olisi varmistettava, että toimittajat voivat kansallisen sääntelykehyksen perusteella tarjota määräaikaisia, kiinteähintaisia ja dynaamisia sähkön hintasopimuksia, ja että **kaikki loppuasiakkaat** voisivat pyytää vähintään yhden vuoden pituisen määräaikaisen kiinteähintaisen sähkön hintasopimuksen tekemistä vähintään yhdeltä toimittajalta ja jokaiselta toimittajalta, jolla on enemmän kuin 200 000 loppuasiakasta. **Mitä tällä tarkoitetaan käytännössä kotitalouksien kuluttajille?**

Omakotiliitto kannattaa, että loppuasiakkaan tiedonsaantioikeutta sopimuksen sisällöstä olisi parannettava ja loppukäyttäjälle on toimitettava **yhteenveto keskeisistä sopimusehdoista näkyvästi** ja ytimekkäällä ja yksinkertaisella kielellä ennen sopimuksen solmimista. Jäsenvaltion tulisi nimetä toimitusvelvollinen myyjä ainakin kotitalousasiakkaille, joka on jo käytössä Suomessa.

Ehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden olisi myös varmistettava, että loppuasiakkaat saavat tietoa ja heitä kannustetaan siirtymään markkinapohjaiseen tarjontaan. Onko tässä ristiriitaa aiempien kohtien kanssa siitä, että jokaisella on oltava saatavilla pidempiaikainen sähkösopimus, kuten yhden vuoden määräaikainen sopimus.

Lisäksi ehdotuksessa on esitetty, että jäsenvaltiot voisivat vaatia viimesijaista toimittajaa toimittamaan sähköä kotitalousasiakkaille, jotka eivät saa markkinapohjaisia tarjouksia. Suomessa on toimitusvelvolliset sähkönmyyjät, joiden on toimitettava sähköä kotitalouksille.

Omakotiliitto pitää tärkeänä, että jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että heikossa asemassa olevia asiakkaita suojellaan sähkönjakelun katkaisemiselta, koska Suomessa on välttämätön lämmitystarve ilmasto-olosuhteista johtuen.

Oikeus energian yhteiskäyttöön

Ehdotuksen mukaan myös kaikilla kotitalouksilla olisi oikeus osallistua energian yhteiskäyttöön aktiivisina asiakkaina. Pientaloasukkaille tulee olla taloudellista hyötyä sähkön käytön siirrosta eli kulutusjoustosta. On hyvä, että kaksisuuntaisten hinnanerosopimusten kautta saatavaa tuloa, jota saadaan markkinahinnan ollessa rajahintaa korkeampi, ehdotetaan **jaettavaksi kaikille sähkön loppukäyttäjille niiden kulutusosuuksien perusteella.**

Kohtuuhintaisen energian saatavuus sähkön hintakriisin aikana

Ehdotuksen mukaan komissio voisi tiettyjen edellytysten mukaan julistaa alueellisen tai unionin laajuisen sähkön hintakriisin, jonka aikana jäsenvaltiot voisivat tukea kuluttajia kohdistamalla julkisia toimia sähkötoimituksen hinnoitteluun. **Omakotiliitto pitää hyvänä, että sähkön hinta voitaisiin väliaikaisesti asettaa sähköntoimitukselle kustannuksia alhaisemmalle tasolle ehdotusten kriteerien täyttyessä**.

Omakotiliitto odottaa edelleen mielenkiinnolla sekä **Energiaviraston että Kilpailu- ja kuluttajaviraston määritelmää kohtuullisesta sähkönhinnasta**, jotka prosessit ovat edelleen vireillä kesken.

8.5.2023 ASIANTUNTIJALAUSUNTOLUONNOS

Vaikutusten arviointi kuluttajille

Ehdotuksen mukaan kuluttajansuojaa koskevat ehdotukset helpottavat kuluttajien asemaa, mutta lisäisivät sähkömarkkinatoimijoiden kustannuksia, joka näkyisi loppukäyttäjän laskun kasvuna. **Omakotiliiton näkemys on, että kuluttajien kustannukset eivät saa nousta uudistustoimenpiteiden vuoksi,** sillä jo nyt sähkön, joka on välttämättömyystuote, kokonaishinnoittelu kohoaa vuosi vuodelta. Ehdotuksessa olevat toimenpiteet **tulee kuulua sähkömarkkinatoimijoiden vastuulle.**

Kuluttajien suojelua ja vaikutusmahdollisuuksia tulee lisätä, esimerkiksi loiventamalla hintavaihtelun aiheuttamia kohonneita kustannuksia ja huolehtimalla, että **kuluttajille on käytettävissä eripituisia sähkösopimustuotteita.** Ehdotuksesta jäi epäselväksi, mitä tarkoitetaan kuluttajien johdannaismarkkinoiden käytöllä, sillä kuluttajat tekevät sähkösopimuksen yleensä sähkönmyyjältä kiinteällä tai pörssihinnan pohjalta määrittyvällä hintasopimuksella.

Omakotiliitto jäi pohtimaan, onko mahdollisia vaikutuksia kotitalouksien kuluttajille siitä, että kuluttajan suojaa parantavat toimet ovat direktiiveissä ja muut toimenpiteet pääosin asetuksissa. Komission tavoite on kannatettava, että puhtaan energian edistämisen yhteydessä on myös tärkeä pitää huolta, että tämä näkyy kuluttajille alentuvina hintoina.

Jatkamme mielellämme sidosryhmäyhteistyötä asiassa.

Kunnioittavasti

Suomen Omakotiliitto ry

Marju Silander Ari Rehnfors
toiminnanjohtaja puheenjohtaja